

Toplum ve Sosyal Hizmet

ISSN: 2147-3374 / E-ISSN: 2602-280X

Derleme Makale / Review Article

Sosyal Hizmetler Alanında Sosyal İnovasyon Odaklı Uygulamalar: Kamu Kurumları Örneği

*Social Innovation-Oriented Practices in the Field of Social Services: Public Institutions Example*Zeliha EROL¹, Gizem KARASOY², Buğra YILDIRIM³

¹ Öğr. Gör., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Emek Meslek Yüksekokulu, Acil Durum ve Afet Yönetimi Programı, zeliha.erol@dpu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4984-1321

² Doktora Öğrencisi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Bölümü, gizembyk15@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9326-4600

³ Doç. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, buğra.yildirim@cbu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2840-3624

Başvuru: 23.01.2021
Kabul: 15.02.2021

Atıf:
Erol, Z., Karasoy, G. ve Yıldırım, B. (2021). Sosyal hizmetler alanında sosyal inovasyon odaklı uygulamalar: kamu kurumları örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(2), 623-641. DOI: 10.33417/tsh.866964

ÖZET

İnsan hakları ve sosyal adalet ilkeleri çerçevesinde birey, grup ve toplumların iyilik halini artırmayı, insan ilişkilerinde sorun çözmeyi, sosyal işlevselliği geliştirmeyi hedeflemiş olan sosyal hizmet mesleği, müdahalelerini sosyal değişimi destekleyerek gerçekleştirmektedir. Bireyler bazen yaşadıkları sorunları destek alarak çözümlenebilmektedir. Bu gibi durumlarda kamu kurumları sorunların çözümlenmesinde etkin bir rol oynamaktadır. Kamu kurumlarında da yürütülen sosyal hizmet uygulamaları mikro, mezo ve makro boyutta dezavantajlı bireylerin ve sorunlarla baş etmeye çalışan grupların sosyal işlevselliğini artırarak topluma kazandırılmalarını amaçlar. İlave sosyal inovasyon ise sosyal bir ihtiyacı karşılama amacı ile motive edilen ve ağırlıklı olarak birincil amaçları insana hizmet sunma çabası olan kuruluşlar aracılığıyla yayılan yenilikçi faaliyetler ve yaklaşımlar anlamına gelir. Sosyal hizmet uygulamasının dinamik doğası, mesleğin sürekli olarak gelişmesini sağlamak ve dezavantajlı grupları desteklemek için yeni ve yaratıcı yollar bulmasını gerektirir. Bu çalışmanın amacı; sosyal hizmetler alanında kamu kurumları tarafından gerçekleştirilen yenilikçi sosyal hizmet uygulama örneklerini değerlendirmektir. Bu kapsamda makalede yeni ve yenilikçi yaklaşımlar sunan sosyal hizmet uygulamalarına değinilmiştir.

Anahtar kelimeler: Sosyal hizmet, sosyal hizmet uygulamaları, sosyal inovasyon, sosyal hizmetler alanı, kamu kurumları

ABSTRACT

The profession of social work, which aims to enhance the well-being of individuals, groups, and societies, to solve problems in human relations, and to improve social functioning within the framework of human rights and social justice principles, carries out its interventions by supporting social change. Individuals can sometimes solve their problems by receiving support. In such cases, public institutions play an effective role in the resolution of problems. Social work practices, which are also implemented in public institutions, aim to reintegrate individuals and groups that are considered disadvantaged in the micro, mezo, and macro dimensions and try to cope with problems into society by enhancing their social functioning. Additionally, social innovation refers to innovative activities and approaches spread via institutions that are motivated for fulfilling a social need and primarily strive to render services to people. The dynamic nature of the social work practice requires finding new and creative ways to enable the profession to improve continuously and to support disadvantaged groups. This study aims to evaluate the examples of innovative social work practices performed by public institutions in the field of social services. In this context, social work practices presenting new and innovative approaches were mentioned in the article.

Keywords: Social work, social work practices, social innovation, field of social services, public institutions

GİRİŞ

Geçmişten itibaren bireyler yaşamlarının en az bir bölümünde çeşitli sorunlarla baş etmeye çalışmaktadır. Bireyler bazen yaşadıkları sorunları destek alarak çözümlenebilmektedir. Bu gibi durumlarda kamu kurumları sorunların çözümlenmesinde etkin bir rol oynamaktadır. Young (2011) sosyal normlar ve kurumları, bireyler arasındaki koordinasyonu kolaylaştıran mekanizmalar olarak tanımlamıştır. Aynı zamanda özellikle sosyal kurumlar toplumsal ihtiyaçları karşılamada sosyal inovasyon gibi yeni yöntem ve araçlar kullanırlar.

Sosyal inovasyon küresel ölçekte kanıksanmış sorunlara ve ihtiyaç duyulan toplumsal taleplere geleneksel yöntemlere göre daha etkili çözümler sunma aracı olarak ifade edilir. Bundan dolayı politika yapıcılar tarafından da sosyal inovasyona ilgi giderek artmıştır (Ateş, 2017). Kamu kurumları sosyal inovasyonun en güçlü ve nitelikli uygulama alanlarından biri olarak değerlendirilir.

Kamu kurumlarında da yürütülen sosyal hizmet uygulamaları mikro, mezzo ve makro boyutta dezavantajlı bireylerin ve sorunlarla baş etmeye çalışan grupların sosyal işlevselliğini artırarak topluma kazandırılmalarını amaçlar. Giderek artan ve değişen sorunlar nedeniyle sosyal hizmet uygulamalarında kullanılan yöntemlerde zamanla değişimler meydana gelmiş ve gelmeye de devam edecektir.

Bu noktada sosyal hizmet ve sosyal inovasyon arasındaki ilişkinin önemini tartışılmasına duyulan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır. Dolayısıyla makalenin temel amacı; sosyal hizmetler alanında kamu kurumları tarafından gerçekleştirilen yenilikçi sosyal hizmet uygulama örneklerini değerlendirmektir.

İNOVASYON VE SOSYAL İNOVASYON KAVRAMLARI

Günümüzde sosyal, ekonomik, kültürel, teknolojik ve bilimsel alanında gelişmeler yaşanmaya devam etmektedir. Bu gelişmeler hemen hemen her alanda yenilenmeye, yeniden yapılanmaya ve değişikliklere yol açmıştır. Gelişmeler yenilenmeyi de beraberinde getirmiştir. Yaşanan yenilenmeler inovasyon kavramını ön plana çıkarmıştır. İnovasyonun kelime anlamı, tam olarak karşılama da, “yenilenme” “yenilik” olarak nitelendirilmektedir. Latince “innovare” sözcüğünden türeyen inovasyon, “farklı ve yeni bir şey yapmak” anlamında kullanılır (Taş, 2017). Yamaç (2001) inovasyonu “teknoloji ve bilim alanının ekonomik ve toplumsal yarar sağlayacak şekilde yenilenmesi” şeklinde tanımlamıştır.

Yoksulluk, gelir adaletsizliği, iklim değişikliği, kalıcı toplumsal ve yerel şiddet içeren çatışmalar ve kentsel hareketlilik, salgın gibi karmaşık sosyal sorunlarla karşı karşıya olduğumuz için sosyal yeniliklere acilen ihtiyaç duyulmaktadır (van Wijk, Zietsma, Dorado, De Bakker ve Marti, 2019). Son yıllarda pek çok ülkede sosyal sorunlarla mücadele ve toplumsal ihtiyaçların giderilmesi konusu, yenilikçi fikirlerin üretilmesi, uygulanması, değerlendirilmesi ve yaygınlaştırılması önemli bir gündem oluşturmaktadır.

Sosyal inovasyon tanımı incelendiğinde sosyal inovasyonun hem dünyada hem de ülkemizde geçmişten beri tecrübe edildiği görülecektir (Ateş, 2020). Örneğin Dünya’da 1945’ten sonra refah devleti olma amacıyla ilerleyen hükümetler tarafından sağlık ve eğitim gibi alanlarda bazı inovatif modeller geliştirilmiştir. İlaveten sosyal inovasyon ise sosyal bir ihtiyacı karşılama amacı ile motive edilen ve ağırlıklı olarak birincil amaçları insana hizmet sunma çabası olan kuruluşlar aracılığıyla yayılan yenilikçi faaliyetler ve yaklaşımlar anlamına gelir (Mulgan, 2006). Sosyal inovasyonlar; toplumun hassas grupları için ekonomik kalkınma, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi hayati sosyal sorunlara yeni çözüm yolları geliştirmektedir. Sosyal inovasyonlar toplumda bireyler arasında fırsatlara erişim eşitliği ya da fırsat eşitliği sağlama noktasında önemli roller üstlenir.

Serbest piyasa ekonomisinin gündelik sosyal yaşantı ve toplumsal sistemlerle ile yakınlaşması sonucunda sosyal inovasyon doğmuştur. Hükümetler ve işletmeler ulusal geliri ve istihdam oranlarını yükseltmek, ekonomiyi canlı tutmak için sosyal inovasyona ayrı bir önem vermeye başlamıştır. Bu süreçte, sosyal refah hizmetleri sadece kamunun yükümlülüğü olmaktan çıkarken, mikro-krediler, kooperatifler, sosyal sorumluluk projeleri ve sendikalar gibi girişimler sosyal inovasyonun ilk çıktılarını oluşturmuştur (Yıldırım ve Tuncay, 2019).

Sosyal inovasyon, statükoya kıyasla onu benimseyen bireylerin refahını artıran yeni bir mekanizmadır (Young, 2011). Sosyal inovasyon kavramını bir değer olarak ele aldığımızda toplumun demokratik kazanımlara ve özgürlüklere sahip çıkma yeteneğinin geliştiğini gözlemleriz. Öyle ki, toplum yeni örgütlenme biçimleriyle kendini yeniden organize etmektedir. Bu sayede bazı toplumsal kurumların yerini yenilerinin almasıyla kurumların da değişimi ve toplumsal üretim sağlanmaktadır. Başka bir deyişle yeni sosyal hareketlere zemin inşa ederek değişim hakkında önyargısı kırılan toplumun değişimin yönü noktasında bilinçlenmesi kolaylaşmaktadır (Topsakal ve Yüzbaşıoğlu, 2017).

Günümüzde toplumların kalkınma ve gelişim odaklı hedeflerini gerçekleştirebilmesi için en önemli konuların başında gelen sosyal inovasyona dayalı denenmiş modeller ve politik uygulamalar küresel çapta hızla yayılmaktadır. Bu kapsamda devletler, sosyal inovasyonun ne olduğunu, nasıl şekillendiğini daha iyi anlama, politik bazda ne tür destekler ile beslenebileceğini kavrama ve ülke yapısına uygun sosyal inovasyon mekanizmaları, stratejileri veya modelleri geliştirebilme amacıyla çalışmalar yapmalıdır (Ateş, 2017). Teknolojik yeniliklerin ekonomik etkinliğini garanti altına almak için hem ekonomik alanda hem de kültürde, politikada ve toplumun yaşam tarzında birlikte meydana gelen sosyal inovasyona ihtiyacımız vardır. Kamusal söylemde tespit edilen sosyal ve ekonomik sorunlar giderek artan bir şekilde kapsamlı bir sosyal inovasyon çağrısını teşvik etmektedir (Howaldt, Domanski ve Kaletka, 2016). Sosyal sorunların genişlediği her ortamda sosyal hizmete duyulan ihtiyaç arttığı için sosyal hizmet ve sosyal inovasyon arasındaki ilişkiyi bu noktada açıklamak yerinde bir tercih olacaktır.

SOSYAL HİZMET VE SOSYAL İNOVASYON İLİŞKİSİ

Kamu sektörü, önemli demografik değişiklikler ve artan ihtiyaçlar bağlamında kamu hizmetinden yararlananların giderek karmaşık hale gelen taleplerinin üstesinden gelerek yenilikçi uygulamaları desteklemek ve kolaylaştırmak için özellikle son on yılda yoğun çaba göstermektedir. Bu bağlamda da inovasyon kamu hizmetlerinin iyileştirilmesi için gerekli görülmektedir. Sunulan hizmetlerin gündeminde inovasyon olmadıkça gelecekteki performansın verimsiz ve etkisiz olacağına inanılmaktadır (Brown, 2010).

İnsan hakları ve sosyal adalet ilkeleri çerçevesinde birey, grup ve toplumların iyilik halini arttırmayı, insan ilişkilerinde sorun çözmeyi, sosyal işlevselliği geliştirmeyi hedeflemiş olan sosyal hizmet mesleği, müdahalelerini sosyal değişimi destekleyerek gerçekleştirmektedir. Sürekli olarak değişen ve gelişen toplum yapısı içinde sosyal hizmet mesleğinin hizmet sunumu odağında da toplum, gelişme ve değişim yer alır (Duyan, 2010). Mesleğin ortaya çıkışında bile toplumsal yapılarda meydana gelen değişimlerden kaynaklı karşılanamayan ihtiyaçların giderilebilmesine yönelik yeni politik ve ideolojik çözümler sosyal hizmetin profesyonel bir meslek olarak tanımlanmasını sağlamıştır. Odağına değişim ve gelişmeyi koyan bir mesleğin, mesleki faaliyetlerini işlevsel bir şekilde gerçekleştirebilmesi, değişen koşullara uyum sağlaması ve yenilenmesi ile mümkündür. Sosyal hizmetin hedef grupları çok boyutlu, geniş bir alanı kapsadığından yenilikleri takip etmek ve yenilik oluşturmak çok da kolay değildir. Bu nedenle sosyal hizmet mesleğinin doğasında olan inovasyon üzerinde düşünmek oldukça önemlidir.

Toplumsal yapı; eğitim, sosyal, kültürel, politik, teknolojik, ekonomik, demografik, siyasi ve daha birçok alanda sürekli değişim ve gelişme içindedir. Bu değişim gelişme bireylerin, grupların ve toplumların sorunlarını ve ihtiyaçlarını da değiştirerek çeşitlendirmektedir. Sosyal hizmet sunan kuruluşlar da çeşitlenen ve değişen ihtiyaçlara etkili, bütüncül, yerinde ve zamanında hizmet sunmak durumundadır. Geleneksel çözümler ile sunulan sosyal hizmet müdahalesi sürekli değişen ve gelişen bir düzende kaliteli, verimli ve işlevsel olamayacağından inovatif yaklaşımlar hizmet sunumlarının olmazsa olmazıdır.

Sosyal hizmet uygulamasının dinamik doğası, mesleğin sürekli olarak gelişmesini sağlamak ve dezavantajlı grupları desteklemek için yeni ve yaratıcı yollar bulmasını gerektirir. Sosyal hizmet taleplerin sürekli olarak arttığı, beklentilerin her zaman yükseldiği, fakat bütçelerin genellikle düştüğü bir düzende varlığını sürdürür. Değişen beklentiler, artan ihtiyaçlar, çeşitlenen demografik özellikler, zorlu vakalar, kaynak sorunları ve politikalara yanıt olarak sosyal hizmet mesleği de benzeri görülmemiş bir değişimle karşı karşıyadır. Bireysel ve toplumsal sorunlara çözüm bulmak, yaşam standartlarını arttırarak sürdürülebilir, kaliteli, etkin ve verimli hizmetler sunmak, sınırlı kaynakları daha işlevsel kullanma ihtiyacı ve yeni sosyal ilişkiler geliştirebilmek hedefleri sosyal hizmette inovatif çözümleri beraberinde getirmiştir. İnovasyon sosyal hizmet hedeflerinin gerçekleştirilmesinde önemli bir güç kaynağı haline gelmiştir (Birinci, 2018). Sosyal sorunların giderek karmaşıklaştığı günümüzde sorunları ele almak için yeni çözümler ve yeni kaynakların

belirlenebilmesi önemlidir. Sosyal inovasyon çerçevesinde var olan mevcut hizmetten öteye daha etkili ve daha verimli çözümlerin geliştirilebilmesi gerekmektedir. Diğer disiplinlerdeki sosyal inovasyon literatürü, değişim ajanları olarak bireylere odaklanırken sosyal hizmet bu değişim ajanlarının bakış açısını bireyleri, kuruluşları, toplulukları ve toplumu içerecek şekilde genişletir (Pitt-Catsophas ve Cosner Berzin, 2015).

Sosyal hizmet kurumlarında hizmet odaklı bir yaklaşım esastır. Bu nedenle de inovasyon kavramı, müracaatçı grubuna yönelik sunulacak hizmetlerin tasarımı, üretimi, sunumu süreçlerini kapsamaktadır (Bozkurt, 2015). Hizmet sunumunda en iyiye odaklanmak, tasarım, üretim ve sunum süreçlerinde değişen koşullara göre yeniden uyarlanmak inovatif bir yaklaşımın gereğidir. Sosyal sorunların giderek karmaşık hale geldiği ve sosyal hizmetler için hem kamu hem de özel mali destekte önemli düşüşler olduğu yaygın olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle sosyal hizmet uzmanlarının bu sorunları ele almak için yeni çözümler ve yeni kaynaklar belirleyebilmesi önemlidir (Phills, Deiglmeier ve Miller, 2008).

Sosyal hizmet kurumlarında standartları yükseltmek ve uygulamayı iyileştirmek için inovatif yaklaşımlar gelişmektedir. İnovasyon toplumsal zorluklarla baş etmenin en iyi yoludur. İnovasyonu yönlendirme becerilerimiz hizmetlerin kalitesini doğrudan etkiler. İnovasyon sosyal hizmet uygulaması boyunca görülebilir. Değişim ve yenilik gerektiren itici güçler zaman içinde değişebilir ancak genellikle bir sorunu veya krizi çözmeye girişimleri yeniliğin önünü açar (Brown, 2015).

Sosyal hizmetler inovatif yaklaşımlara uygun modeller geliştirmek için gelişime ve değişime açık olsa da sosyal inovasyon birçok nedenden ötürü kimi zaman uygulanamayabilir (Winter vd., 2020). Savunmasız gruplara hizmet verirken risk alabilmek her zaman kolay değildir ve bu durum yenilikçi düşünceye engel teşkil edebilir. Sosyal hizmet pratiğinin yapısı gereği yeni bir hizmet ve uygulama modeli sunmak çeşitli riskleri barındırabilir (Birinci, 2018; Brown, 2010). İnovatif yaklaşımların sosyal hizmet uygulanmasında uygulanabilmesi için beş itici gücün bulunması gerekmektedir. Bunlar; açık planlama ve iletişim, yeniliğe kendini adanmış idareciler, yansıtıcı bir kültür, yeniliğin kuruluşa uyumu ve profesyonellerin değişime açık olmasıdır (Atkins ve Frederico, 2017). Yenilikçi sosyal hizmet uygulamalarının başarıya ulaşmasının ölçütü, yeni olanın tanıtımının iyi yapılması ve hizmet alıcılara sağlayacağı faydanın vurgulanması ile gerçekleşmektedir. Başarının anahtar kavramı ise içeriden ve dışarıdan gelebilecek direnişe karşı güçlü bir liderlik ve lidere destektir. İnovatif süreçlere hizmet alanları dahil etmek ve ortak bir kültür oluşturmakta değişim için gereklidir. Hizmet alıcılara yeni bir hizmet sunmak ve seçim yaptırmak esnekliği sağlamak ile mümkündür. Bu nedenle esneklik kavramı da sosyal hizmet uygulamalarında başarılı inovasyon için anahtar kavramlardandır (Brookes, Callaghan, Netten ve Fox, 2015).

SOSYAL HİZMET UYGULAMALARINDA SOSYAL İNOVASYON ÖRNEKLERİ

Sosyal hizmet uygulamaları toplumda dezavantajlı kesim olarak nitelendirilen engelli, yaşlı, kadın, çocuk, kronik hastalar gibi sosyal sorunlarla baş etmeye çalışan grupların sosyal işlevselliğini

arttırarak onları topluma kazandırmayı amaçlamaktadır. Günün koşullarına ve insan ihtiyaçlarının yoğunluğuna göre sosyal hizmet disiplini yenilikçi bir bakış açısıyla yeniden şekillenmekte ve müdahale yöntemlerini geliştirmektedir. Dolayısıyla, sosyal hizmet müdahalelerine sıklıkla başvuru yapan kamu kurumlarında bir takım inovatif yaklaşımlar benimsenmiştir.

Engelli ve Yaşlı Hizmetlerinde Sosyal İnovasyon Örnekleri

Yaşlılık biyolojik, psikolojik ve sosyo-kültürel yönleriyle önlenemeyen ve kendine özgü sorunları içinde barındıran bir süreçtir (Konak ve Çiğdem, 2005). Nesnel anlamda insan yaşamının son evresi olarak görülen yaşlılık, bireysel değil toplumsal bir sorun olarak kabul görmektedir ve sosyal politikanın da her dönem gündeminde olmuştur (Aziz ve Kurt, 2018). Sosyal hizmetlerin önemli uygulama alanlarından olan yaşlı alanında yaşlıların fiziksel, psikolojik, sosyal, ekonomik ve toplumsal ihtiyaçlarının en etkili bir biçimde karşılanabilmesi için çeşitli hizmetler sunulmaktadır. Demografik değişimlerle birlikte artan yaşlı nüfusun ihtiyaçları da çeşitlenmiştir ve bakım, barınma, sosyal katılım gibi konularda yeni hizmet modellerine ihtiyaç olduğu görülmüştür (Özmete ve Akgül Gök, 2015). Önemli bir halk sağlığı sorunu olarak kabul edilen yalnızlık ve sosyal izolasyon gibi yaşam kalitesini düşüren durumlarla da yaşlılık döneminde sık karşılaşılabildiğinden önleyici uygulama ve müdahalelere duyulan gereksinimler artmıştır (Yıldırım, Aydın Boylu ve Günay, 2020). Günümüzde yaşlılara yönelik hizmet sunan kurumların başında huzurevleri gelmektedir (Şenol ve Erdem, 2017). Huzurevlerinin tasarımında son on yılda yaşlıların yaşam kalitesini ve standardını arttırmaya yönelik çeşitli değişiklikler yapılmaktadır. Sosyal bir soruna çözüm olarak geliştirilen huzurevleri yaşlıların bakımını ve konforunu arttıracak niteliklerle yenilenme çabası içerisindedir (Konuk ve Kaya, 2018). Özellikle yeni yapılan huzurevlerinde ev tipi tasarımlarla sosyal alanlar ve bireysel odalar genişletilmeye başlanmıştır, ortak kullanım alanları bireyselleştirilmeye çalışılmaktadır ve kent aktiviteleriyle bağlantı kurulacak düzenlemelere gidilmiştir (Demirkan Türel, 2011). Yaşlıların yaşadıkları ortamı benimsemeleri ve aidiyet duygularını geliştirmeleri amacıyla yapılan bu yeni tasarımlar, yaşlının yaşlılık döneminde kendini ev ortamındaymış gibi huzurlu ve mutlu hissetmesinde etkili bir yol olarak değerlendirilmiştir. Toplumsal yaşamda yaşlılara yönelik ihtiyaç duyulan yeni düzenlemelerden bir diğeri ise birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de kurum bakımının maliyetli olması nedeniyle bireylerin bakımının ev ortamında sağlanmasını içeren evde bakım hizmetleri olmuştur (Bilge, Elçioğlu, Ünalacak ve Ünlüoğlu, 2014). Ülkemiz için yeni bir sağlık ve sosyal bakım hizmeti modeli olan evde bakım hizmeti yaşlının kendini daha güvende hissettiği, kendi yaşadığı ortamında bakımın sürekliliğini sağlama açısından oldukça faydalı bir hizmet modeli haline gelmiştir (Oğlak, 2011). Geniş aile düzenleri parçalanmadan önce zamanını gün içinde torun bakımına ayıran, tarımsal yaşamda tecrübelerini paylaşarak çalışma yaşamına katkı sunan yaşlı bireyler değişen toplumsal düzende çekirdek aile yaşantısında yalnızlaşarak gündüzlü hizmetlere ihtiyaç duymaya başlamışlardır. Bu ihtiyaç doğrultusunda yaşlıların gün içinde bakım ihtiyacının karşılanması, sosyal, kültürel aktivitelere dâhil edilerek sosyal katılımlarının artırılması ve sosyal destek ağlarının geliştirilerek toplumsal hayatın içinde aktif yer almaları amacıyla yaşlı hizmet merkezleri faaliyete geçirilmiştir (Şahinli ve Tarım, 2019). Küreselleşme her alanda etkili olduğu gibi

yaşlı refahı hizmetlerinin de artırılmasını ve çeşitlendirilmesini zorunlu kılmıştır (Yağcıoğlu, 2009). Huzurevlerinde yapılan yenilikler, evde bakım hizmetleri, yaşlı hizmet merkezleri gibi yenilikçi uygulamalar bunlardan yalnızca bir kaçıdır. Yaşlı bireylere uygun, kaliteli, ihtiyaca karşılık veren yenilikçi sosyal hizmet uygulamalarına olan ihtiyaç giderek artmıştır ve artmaya devam edecektir.

Engelliler bireysel, sosyal ve toplumsal yaşamda sosyal dışlanmaya en çok maruz kalan toplumun dezavantajlı gruplarından biridir (Genç ve Çat, 2013). Tıbbi koşulların iyileşmesine rağmen engelli nüfusu hem Dünya'da hem de Türkiye'de artmaktadır ve engelli alanı sosyal hizmetin uygulama yaptığı alanların başında gelmektedir (Erkan, 2003). Engelli sorunlarına ilişkin sosyal politika ve sosyal hizmetler ülkelerin gelişmişlik seviyelerine göre değişmesine rağmen hemen hemen her ülkede sosyal politikanın bir konusu haline gelmiştir. Ülkemizde Cumhuriyet dönemine kadar uzanan engellilere yönelik politikalar son yıllarda farklılaşmaya başlamıştır ve engelli odaklı sosyal hizmetleri de kapsayan politikalar gelişmeye başlamıştır (Telliöğlu, 2019). Günümüzde ise kamu kurum ve kuruluşlarında, yerel yönetimlerde ve özel kuruluşlarda engellilere yönelik sosyal hizmet uygulamaları sürdürülmektedir (Tekindal ve Attepe Özden, 2017). Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü engellilere ve ailelerine yönelik hizmetleri geliştiren ve uygulayan en önemli kamu kuruluşudur. Hizmetlerin geliştirilmesi ve uygulanması süreçlerinde güncel ihtiyaçlara karşılık verebilmek amacıyla yeni yaratıcı yollar bulmak gereklidir. Engellilerin halen istenilen düzeyde toplumsal hayatın içinde ve dışlanmadan bir yaşam sürdüremedikleri günümüzde bu alanın inovatif çözümler bekleyen sorunlarına işaret etmektedir. Bu kapsamda özellikle son yıllarda kullanım alanı oldukça artmış olan engelli kimlik kartı uygulaması belediyelerin, kamu kurum ve kuruluşlarının hizmetlerinden engelli bireylerin aktif olarak faydalanması amacıyla oldukça işlevseldir. Şehir içi toplu taşımada ve şehirlerarası yolculuklarda indirimli seyahat edebilme, tiyatro, müze, sinema, spor müsabakaları gibi sosyal faaliyetlere katılımda indirimli veya ücretsiz yararlanma, operatörlerden indirimli tarifeler ve gerekli durumlarda engelliliği belgelendirme gibi birçok hizmeti ile engelli bireylerin toplumsal katılımını arttırmış ve kolaylaştırmıştır (Kara, 2016). Engelli bireylerin topluma yük olmadan hayatlarını sürdürebilmesi için yardımlardan ziyade istihdama ihtiyaçları vardır. Engellilerin talebi kendilerine bakılması değildir eğer çalışabilecek sağlık durumuna sahip iseler, toplumsal hayatın içinde ekonomik özgürlüğe sahip olmayı istemektedirler (Şen, 2018). Zihinsel engellileri uygun bir iş kolunda istihdam ederek gelir elde etmelerini sağlamak amacıyla Ankara, Konya, Adana, Afyon, Elazığ illerinde kurulan Down Cafeler istihdamın yanında önemli sosyalleşme araçları haline gelmiştir (Kocaalan ve Yürekli, 2013). Down Cafelerde çalışan engellilerin sorumluluk duygularının geliştiği, görev almada aktif hale geldikleri, iletişim becerilerinin geliştiği ve olumlu davranış kalıplarının kazanıldığı görülmüştür (Kutlu, Çevik, Çünkioğlu ve Haydut, 2018). Başka bir sosyal inovasyon örneği ise kurum bakımının dezavantajlarına dikkat çekerek geliştirilmiş Umut Evleri'dir. Ülkemizde kurum bakımından yararlanan engelli bireyler için bağımsız yaşam evlerinin engellilerin toplumsallaşma sürecine katkı vereceğini ve daha eşit bir toplum yapısı oluşacağını öngörerek yenilikçi bir yaklaşımla geliştirilen

Umut Evleri projesi, engellilerin yaşam kalitesini arttırmıştır. Bireyin kiminle, nerede ikamet edeceğini seçme şansına sahip olduğu, kalabalık ve tek tip bir yaşam ortamı olan kurumlardan ev ortamına geçişle yaşamlarını sürdürdüğü umut evleri ülkemizde sayıca son dönemde artırılmıştır (Zakarneh, 2015). Bu yeni yaşam modeli bakanlık bünyesinde barınan engelliler için daha özgür ve ait olma duygusu ile yaşamlarına imkân veren önemli bir hizmet modeli olarak geliştirilmeye devam edilmektedir. Engelli refahı alanında verimli hizmet sunumu hak savunuculuğunun çok boyutlu uygulanmasını ve en ulaşılabilir hizmet modellerinin geliştirilmesini gerekli kılmaktadır (Tekindal ve Attepe Özden, 2017). Günümüzde çeşitlenen ihtiyaçların karşısında talebin de arttığı gerçeği hak temelli hizmetlerin sunumunda yaratıcı, etkin, verimli inovatif yaklaşımlara olan ihtiyacı da giderek arttırmaktadır. Bu alanda geliştirilecek inovasyon örnekleri engellilerin hayatlarında seçenek ve tercihlerini artırarak toplumsal yaşamda güçlenmelerine katkı sunacaktır.

Kadın Alanında Sosyal İnovasyon Örnekleri

Toplumsal yaşamda kadınların var olan güçlü yönlerinin açığa çıkartılması ve bu güçlerinin kullanılabilmesi için kadınların desteklenmesi gerekmektedir. Kadınların sosyal yaşamda var olabilmeleri, potansiyellerini geliştirebilmeleri, kendi ayakları üzerinde durabilmeleri ve yaşam kalitelerinin iyileştirilmelerinde sosyal hizmet mesleği öncü bir rol üstlenmektedir (Özmete, 2012). Kadın alanında çalışan sosyal hizmet uzmanları; ayrımcılığın önlenerek kadın erkek eşitliğinin sağlanması, kadınların sosyal, ekonomik, siyasi ve toplumsal yaşamda güçlenmesi, hak ve imkânlardan özgürce faydalanmalarının sağlanması, kadının insan haklarının korunması, kadına yönelik şiddetin önlenmesi adına sosyal hizmet müdahalelerini ilgili kuruluşlarda yürütürler. Küreselleşen dünyamızda kadınların yaşadıkları sosyal sorunların çeşitliliği artmıştır ve mevcut sosyal hizmet uygulamalarının yeniliklere uygun yaklaşımlarla geliştirilmesi gerekli kılınmıştır. Özellikle son yıllarda artan kadına yönelik şiddet olayları şiddeti önleme de inovatif çözümlerin uygulanmasını zorunluluk haline getirmiştir. KADES uygulaması artan şiddet olaylarını engellemek ve kadınlara hızlı bir şekilde yardım edebilmek için akıllı telefon üzerinden tek tuşla kadınların emniyete ulaşabilmelerine imkân sağlayan bir hizmet olarak faaliyete geçirilmiştir (İçişleri Bakanlığı, 2018). Şiddetin önlenmesi adına alınacak koruyucu önleyici tedbirlerden biri de Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin (ŞÖNİM) kurulması olmuştur. Şiddet mağduru kadınların adli ve tıbbi birimlerdeki süreçlerinin uzun sürmesi nedeniyle yaşanan aksaklıklara çözüm getirmek için bu hizmet geliştirilmiştir. İhtiyaç duyulan sosyal hizmet müdahalesine hızlı erişimi sağlama ve süreci kolaylaştırma da önemli bir role sahip olan ŞÖNİM'ler, hizmetleri tek birim altına toplayarak kadınların sosyal ve psikolojik iyilik halini arttırmayı amaçlayan merkezler haline gelmişlerdir (Altıparmak, 2015). 2012'den beri hizmet veren ŞÖNİM'ler, barınma desteği, maddi yardım, tıbbi ve hukuki destek, danışmanlık hizmetleri, kadının çocuğuna yönelik ihtiyaçların karşılanması gibi çok boyutlu uygulamalarla kadınların kendi yaşamları üzerinde söz sahibi olmalarına yardım eden öncü oluşumdur (Kumcağız, Aydın, Talay, Gürkan ve Kinsiz, 2018). KADES uygulaması ve ŞÖNİM gibi yeni hizmetler kadınlara yönelik koruyucu ve önleyici hizmetlerin etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi için güçlendirici ve destekleyici yaklaşımlarla sosyal hizmet uygulamalarının parçası haline

gelmişlerdir. Sosyal hizmet mesleği için birer sosyal inovasyon örneği olan bu uygulamalar kadınların hak ve özgürlüklerinin korunmasını destekleyerek toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı toplum yapısının oluşturulmasına da destek olmaktadır.

Yerel Yönetimlerde Sosyal İnovasyon Örnekleri ve Sosyal Yardımlar

Bireylere sunulan sosyal, ekonomik, yapısal ve politik alanlardaki hizmetlerin sürdürülebilir, yenilikçi, işlevsel ve eşitlikçi olması son derece önemlidir. Ülkeler, artan karmaşık ihtiyaçların giderilmesi konusunda inovasyonun önemini giderek daha çok anlamışlardır. Bu kapsamda yerel yönetimler sosyal gelişim programlarının bir parçası olarak; hizmetleri sürekli olarak değiştiren ve yenileyen bir kamu kurumu profili çizerler (Özmete ve Akgül Gök, 2015). Türkiye’de 2004 yılından itibaren yerel yönetimlere dair yapılan reformlarla sosyal belediyecilik konusunda önemli düzenlemeler getirilmiştir. Böylelikle, yerel yönetimler sosyal sorunları çözümlenemediği bir araç olarak görülmüş ve yerel yönetimlerin sorumlulukları genişletilmiştir (Toprak ve Şataf, 2009). Hayırseverlerin yardımları ve gıda işletmelerinden tüketilebilir fazla gıdaları toplamak suretiyle ihtiyaç sahiplerine ulaştıran gıda bankası uygulaması da birçok sosyal belediyede faaliyete geçirilen inovatif uygulamalardandır.

Yerel yönetimler sadece çalışanları ve kendisine bağlı birimlerle sosyal inovasyonlar açısından önemli bir kaynak olarak kalmaz aynı zamanda farklı sektörlerden temsilcileri bir araya getirir ve yeni ortaklıklar kurarak sosyal inovasyonların oluşturulmasında merkezi bir rol üstlenir. Dolayısıyla belediyeler hem sosyal inovasyonları harekete geçiren hem de sektörlerarası ortaklıkları destekleyen bir yerel yönetim birimi olarak görev yapmaktadır (Ünlü, 2016).

Bu anlamda belediyeler halka en yakın yerel yönetim birimi olarak hizmet sunmaktadır. Belediyeler kendi bölgesinde yerel politikalar üretmek halka sosyal hizmetler sunmakta ve özel sektör ve STK’lar ile koordine olarak sosyal girişimciliğe katkı sağlamaktadır. Bu kapsamda projeler ve kurumlar aracılığıyla; cenaze hizmetleri, ulaşım hizmetleri (şehir içinde ücretsiz veya indirimli ulaşım), kreş ve gündüzlü bakım evleri, engelli ve yaşlı bakım hizmetleri, kadınlara yönelik istihdam projeleri, psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri, kadın sağlığına yönelik taramalar, bölgesel düzeyde kalkınmayı ve istihdamı destekleyecek hizmetler, meslek edindirme kursları, konferanslar, sanatsal etkinlikler gibi çok boyutlu ve fonksiyonel hizmetleri bireylere sağlamaktadır. Ayrıca belediyeler tarafından aşevi hizmetleri, kimsesizlere barınma imkânları, evde bakım hizmetleri, ilaç ve gıda yardımları, nakdi yardım gibi hizmetler de sunulmaktadır (Şimşek ve Altun, 2020).

Son yıllarda ülkemizde, sosyal yardım programları önem kazanmış ve sosyal yardım alanında ilerleme sağlanmıştır. Bu bağlamda, eski ismiyle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kurulması sonucunda sosyal yardım alanında kurumsal birliktelik sağlanmıştır. Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (SOYBİS) oluşturulmuş, sosyal yardım ve istihdam arasındaki ilişki önemli düzeyde ilerlemiştir (Coşkun, Güneş ve Ortakaya, 2011). Sosyal yardım talep eden müracaatçıların tarafsız bir şekilde tespitine yönelik puanlama sistemi tamamlanmaya ve bireylerin hizmetten adil bir şekilde

faydalanmasına yönelik çalışmalar olmuştur. 2018 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı birleştirilerek Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı üzerinden sosyal yardımlar alanında inovatif uygulamalar günümüzde halen devam etmektedir.

Sağlık Alanında Sosyal İnovasyon Örnekleri

Sağlık alanında inovasyon hayati bir önem taşımaktadır. Sağlık hizmetlerinin sunumu üretildiği anda tüketilir ve sağlık hizmetlerinin sunumunda yaşanacak herhangi bir aksaklık telafisi mümkün olmayan sonuçlar doğurabilir. Sağlık hizmeti sunumuna talep fazladır ve bu alandaki sosyal hizmet uygulamaları hassas uygulamaların zemini olarak nitelendirir. Şengün (2016) teknolojik ve inovatif potansiyeli en yüksek alanlardan biri olan sağlık alanı için inovasyonun, beraberinde getirdiği gelişmeler ve yeniliklerle bireylerin refah seviyesini ve yaşam kalitesini arttırmada en temel belirleyicilerden bir olduğunu vurgular

İnovasyon çıktılarında lazer teknolojisi, genetik tanı ve tedavi yöntemleri, robotik tıp alanındaki gelişmeler, kansız cerrahi yöntemler, tele tıp ile sağlık altyapısının yaygınlaşması ve uzaktan izleme imkânı sağlayan bilişim teknolojilerinin kullanımı ile hastanelerin yakında tümüyle tele tıp platformlarına dönüşeceği, evde bakım ve izlem hizmetlerinin ön plana çıkacağı, hastanede yatış süre ve oranlarının giderek azalacağı ve tüm sağlık işlemleri hizmetlerinin üst düzey gelişmiş mobil cihazlar vasıtasıyla sunulacağı tahmin edilmektedir. Sağlık alanında çalışan yöneticilerin kuruluşları yönetmeden ziyade, evde bakım ilkelerinin geliştirilmesi, uzaktan izlem ile hasta ve yakınlarının eğitimi işlerinin organize edilmesi ve teknoloji yönetimine odaklanmaları beklenen sonuçlardandır (Hayran, 2008).

Fizyolojik bir hastalık sosyal hastalığa dönüştüğünde konu tıp disiplini aşar, ekip çalışmayı gündeme gelir ve devreye sosyal hizmet disiplini girer. Çünkü fizyolojik hastalıklar tıbbın, sosyal hastalıklar ise sosyal hizmet disiplinin uygulama alanıdır. COVID-19 salgını sosyal hizmet uzmanlarının bu ironik gerçeği kavrayarak yeni çalışma yöntemlerini geliştirmesi zorunluluğunu beraberinde getirmiştir (Tomanbay, 2020).

Klinik sosyal hizmet uzmanlarının uzaktan danışmanlık hizmetleri sağlamak için dijital ve diğer teknolojileri kullanımı hızla artmaktadır. Giderek artan sayıda çağdaş yöntemlerden video danışmanlığı, e-posta sohbeti, çevrim için grup çalışmaları, sosyal ağ web siteleri, metin mesajlaşma, akıllı telefon uygulamaları kullanılmaktadır (Reamer, 2015). Günümüzde hala devam eden Covid-19 salgını nedeniyle sağlık alanında hizmet veren sosyal hizmet uzmanları danışmanlık ve psikososyal destek sağlama rolünü mecburi olarak mobil ya da taşınabilir teknolojik cihazlar aracılığıyla yerine getirmektedirler. Zorunlu bir inovasyon örneği olarak kabul edilen bu uygulama Covid-19 virüsüne yakalanan bireylere bu süreci daha rahat geçirmeleri amacıyla, özellikle cep telefonları aracılığıyla, verilen psikososyal desteği tanımlamaktadır. Ülkemizde son yıllarda, hastanelerde çocuk dostu alanların oluşturulması, çeşitli kliniklerde çocuk oyun odalarının kurulması, destekleyici danışmanlığın önemini anlaşılmasıyla birlikte hastanelerdeki grup çalışmalarının yaygınlaştırılması, acil servis tıbbi sosyal hizmet uygulamalarının geliştirilmesi, yas danışmanlığı ve

sağlık iletişimine dair uygulamalar inovatif örneklerdendir. Ayrıca akıl hastalığı, sinir sistemine bağlı bozukluklar, davranış ve alışkanlıklardaki aksaklıklar biçiminde ortaya çıkan ruh sağlığı sorunlarının tedavi edilmesine yönelik çalışmalarda sosyal hizmet uzmanlarının tedavi ekibinin ayrılmaz bir parçası olduğu gerçeğinin kabul edilerek katılımlarının artması ve hastanelerin palyatif birimlerinde sosyal hizmet uzmanlarının görevlendirilmesi de yenilikçi uygulamalar arasında sayılabilir. Bunlara ek olarak hastanelerde hak ihlallerinin önlenmesi amacıyla kurulan Hasta Hakları ve Çalışan Hakları birimlerinde savunuculuk rolü üstlenen sosyal hizmet uzmanlarının son dönem inovatif uygulamaları da unutulmamalıdır.

Adli Hizmetlerde Sosyal İnovasyon Örnekleri

Sosyal hizmet mesleğinin odağındaki birey, grup, aile ve toplumlar sosyal hayatlarında hukuki meselelerle iç içe yaşamaktadır. Suç, mağduriyet, adalet, kişi hak ve özgürlüklerinin ihlali gibi adalet mekanizmalarının içinde olan yaşam deneyimleri sosyal hizmetin uygulama alanlarıyla kesişmiş bir yapıdadır. Adli sosyal hizmet adli süreç içerisine dâhil olmuş mağdur, suçlu gibi özel gereksinimleri olan gruplara yönelik yürütülen uygulamaları ve politikaları içermektedir (Gönültaş, 2017). Çağımızda toplumların gelişmesi, bireylerin yaşam deneyimlerinin çeşitlenmesi gibi olgular suç unsurlarının da artmasına neden olmuştur. Adli sistemler her geçen gün artan suçluluğun karşısında birtakım problemlerle karşılaşmakta ve alternatif çözümler üretme arayışındadırlar. Bu bağlamda günümüzde en çok tartışılan yaklaşımlardan biri onarıcı adalet yaklaşımı olmuştur. Cezalandırıcı adalet sisteminin fiili gerçekleştiren kişinin cezalandırılmasını odak almasına bir eleştiri olarak gündemde olan onarıcı adalet sistemi suçu işleyen birinci derece zarar gören olduğu ve ortaya çıkmış olan zararın giderilmesini amaç edindiği anlayışı üzerine kurulmuştur (Baytaş, 2013). Bu anlayış adalet sistemi içinde sosyal hizmet disiplininin amaç ve ilkeleri ile doğrudan örtüştüğünden mesleğin rol ve sorumluluklarının artırılmasına doğrudan katkı vereceği açıktır. Toplumdan yaşayan tüm bireyler hayatlarının belli bir döneminde adli süreçleri deneyimleyebilmektedirler. Çocuklar bu grubun içindeki en incinebilir kesimlerden biridir. Bu nedenle adli süreçlerin işletilmesinde çocuklarla çalışırken ikincil örselenmeyi en aza indirmek için yeni uygulamalara ihtiyaç duyulmuştur. Bu kapsamda son on yıldır pilot uygulama ile başlayıp günümüzde yaygın bir şekilde faaliyet gösteren Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM) kurulmuştur. Cinsel istismar mağduru çocuğun sosyal hizmet uzmanlarının da dâhil olduğu multidisipliner bir ekip içerisinde adli ve tıbbi işlemlerinin tek seferde gerçekleştirilmesine olanak sağlayan ÇİM'ler çocuğun yüksek yararının gözetilmesinde öncü uygulamalardan biri haline gelmiştir (Orhan, Ulukol ve Canbaz, 2019). Mağdur hakları ve sosyal hizmet için yenilikçi uygulamalardan bir diğeri Adli Görüşme Odalarının (AGO) kurulmasıdır. Başlangıcında çocuk odaklı düşünülen ancak şu an yetişkin mağdurlara da hizmet veren AGO'lar mağdurun beyanının ve ifadesinin önemini esas alarak çalışmaktadır. Mağdur kişi ile uygun ortam ve yöntemlerle görüşme yaparak korunma ihtiyacının belirlenmesi ve uygun hizmetlerin yönlendirilmesiyle mağdurun yüksek yararını gözetilen bir anlayış çerçevesinde hareket edilmektedir (Şamar ve Urhan, 2020). Adli alanda yenilikçi yaklaşımların bir diğeri bilirkişilik

uygulamalarında görülür. Bilirkişi konumunda yer alan sosyal hizmet uzmanları hâkim, savcı, mahkeme, avukatlar gibi adli mekanizmanın parçalarına danışma, eğitim ve rehabilitasyon sağlama hizmetlerini yürütmektedirler. Düzenledikleri sosyal inceleme raporlarıyla ya da beyanları ile müracaatçıya temel hak ve özgürlükleri kapsamında destek sunarak müracaatçının psikososyal durumunun ortaya konmasına yardımcı olmaktadır (Bilgin ve Kılıç, 2018). Bu örnekler adli alandaki inovasyon örneklerinden yalnızca birkaçı olup sosyal inovasyon temelli geliştirilecek hizmetler hem müracaatçı grubunun yüksek yararına olacak hem de sosyal hizmet mesleğinin adalet sistemi içindeki konumunun güçlendirilmesine olanak sağlayacaktır.

Çocuk ve Gençlik Hizmetlerinde Sosyal İnovasyon Örnekleri

Sosyal hizmet, profesyonel uygulamaları sayesinde toplumun kırılğan nüfus gruplarını sosyal yaşama katabilmek için farklı ve yeni politikaların oluşturulmasını zorunlu kılar. Bu politikaların muhatabı olan gruplardan biri de şüphesiz çocuklardır. Dolayısıyla sosyal hizmet uygulama alanlarından birini de çocuklar oluşturmaktadır. Sırf çocuk olması sebebiyle her çocuğun korunma ihtiyacı bulunur. Ek olarak, ayrıca korunması gereken çocuklar da vardır. Çocuğun korunmasında öncelik, ailenin sorumluluğunda olsa da ailenin çocuğu koruyamadığı veya çocuğun ailesinin yanında kalmasının sakıncalı olduğu durumlar yaşanmaktadır. Bu gibi durumlarda toplumsal sorumluluk gereği çocuk koruma yöntemleri devreye sokularak çocuğun korunması kanunlar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Türkiye’de eski adıyla Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın Kurulması ile 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu olarak revize edilmiştir. 2012’de ise yenilenen Koruyucu Aile Yönetmeliği (KAY) yürürlüğe girmiştir. Şu anda yürürlükte olan KAY ile koruyucu aile bakım yönteminde bir dizi yenilik meydana gelmiştir (Yazıcı, 2014). Geçmiş yıllarda ülkemizde, koruyucu aile olabilmek için eğitim almak zorunlu değildi ancak yenilenen KAY ile koruyucu olmak isteyen aile veya kişiler, koruyucu aile eğitimlerini almak zorunluluğuna tabii tutulmuştur (Koruyucu Aile Yönetmeliği, 2012).

Çocukların aile yanında sağlıklı, şiddetten uzak mutlu bir şekilde yaşamaları gelişimleri açısından önemlidir. Ancak bazı durumlarda çocukların aile ortamında yaşamaları mümkün olmayabiliyor. Böyle bir durumda çocukların yaşadıkları sorunları çözümlenebilmek amacıyla 1983 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) kurulmuştur. Bu kurum ailesinin yanında yaşamı mümkün olmayan çocukların tek çatı altında bakıldığı toplu ve kışla tipi örgüt modeli olarak hizmet vermeye başlamıştır. SHÇEK çocukların gelişimi için bünyesindeki meslek elamanlarıyla birlikte çok sayıda çalışma yapmıştır. Ancak bakım ortamının kalabalık, görece yoğun olması ve çocuklar ile istedik ölçüde ilgilenilememesi çocuklar üzerinde olumsuz etkilenmelere yol açmaktadır. Yurt bakımına alternatif olarak az sayıda çocuğun daha iyi şartlarda barınması ve yetiştirilmesi için çocuk evleri uygulaması faaliyete girmiştir. Aile ortamına benzer yapılar olan çocuk evleri çocukların toplu yaşamın getirdiği olumsuzlukları yaşamalarını engellemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca ihmal ve istismara uğrayan, yoksulluk, terk ve benzeri nedenlerle sokakta yaşayan çocukların sağlıklı bir çocukluk yaşamaları ve topluma yeniden kazandırılmaları sağlamak amacıyla Çocuk ve Gençlik

Merkezleri (ÇOGEM) kurulmuştur (Yaşar ve Dağdelen, 2013). Kışla tipi bakımdan ev tipi bakıma geçilerek çocukların ev ortamında büyümelerini amaçlayan çocuk evleri ve ÇOGEM'ler çocuk hizmetlerindeki inovasyon örneklerindedir.

Sosyal hizmetin uygulama alanlarından bir diğeri ise gençlik refahıdır. Gençlere üretken ve güvenli bir yaşam sunularak sağlıklı nesiller yetiştirilmesi, sosyal katılımın artırılması, sosyal işlevselliği gelişmiş ve toplumsal uyumu yakalamış gençlerin yetişkinliğe hazırlanması gibi amaçlarla sosyal hizmet sunan kurumlar aracılığıyla çeşitli hizmetler sunulmaktadır (Balcı, Gök ve Akoğlu, 2018). Gençliğin dinamik doğası nedeniyle geliştirilen hizmetlerin günümüz standartlarına uygun, gençlere hitap edecek ve bağımsız, aktif, özgür ve kendilerini her alanda geliştirmelerine olanak sağlayan yenilikçi uygulamaları içermesi gerekmektedir. Özellikle son yıllarda gençlere hizmet sunan kurumların barınma, beslenme ve akademik eğitimlerin dışında sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler odaklı hizmet sunmaya başladıkları görülmektedir. Gençlik ve Spor Bakanlığınca açılan Gençlik Merkezleri bünyesinde gençlerin ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda serbest zamanlarını değerlendirmelerine olanak sağlayacak çeşitli etkinlikler ve kurslar sunulmaktadır. Güzel sanatlar, el sanatları, kulüpler, izcilik, kamplar gibi çok çeşitli alanlarda ücretsiz sunulan uygulamalar gençlerin hizmetine sunulmuştur. Bakanlık bünyesinde bulunan yurtlarda barınan öğrenciler KYK Akademi faaliyetleri kapsamında gerçekleştirilen kurslar, geziler, sosyal sorumluluk projeleri, atölye faaliyetleri, yarışmalar, kamplar, turnuvalar, seminerler gibi geniş bir yelpazede toplumsal yaşama aktif olarak katılma imkânlarına sahiptir. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı da kendi bünyesinde bulunan kurumlarda barınan ve hizmet alan gençlere yönelik benzer faaliyetleri yürütmektedir. Gençlik hizmetlerinin sunumunda aktif görev alan sosyal hizmet uzmanları inovatif yaklaşımı esas alarak gençliğin değişen ve dönüşen ihtiyaç ve beklentilerine uygun mesleki çalışmaların sunumunda öncelikli rol alırlar.

Sosyal Hizmet Eğitiminde Sosyal İnovasyon

Türkiye'de 2000'li yılların başından itibaren sosyal hizmet eğitimi daha önce benzeri görülmemiş değişim ve dönüşüm içine girmiştir. Artan okul sayıları ve kontenjanları hem eğitim alanında hem de uygulama alanlarında çözüm bekleyen yeni sorunları doğurmuştur (Alptekin, Topuz ve Zengin, 2017). Sosyal hizmet akademisyenleri güncelliği korumak ve akademik faaliyetlerin kalitesinin artırılması amacıyla şeffaf, denetlenebilir, etkin müfredat içerikleri ders sunumlarına eklemektedirler. Sosyal hizmetin ilgilendiği hiçbir alan durağan değildir. Hem müracaatçı kitlesine yeni gruplar dâhil olabilmekte hem de var olan müracaatçıların talep ve ihtiyaçları değişmektedir. Öğrencilere sunulan eğitimlerinin içerikleri de alandaki değişimlere paralel olarak yeni konuları gündemine almaktadır. Söz konusu yeni içerikler araştırma alanlarına da yansımaktadır. Özellikle son yıllarda sosyal hizmet üzerine yapılan bilimsel araştırmalarda yenilik çağrıları daha da artmıştır (Phillips ve Shaw, 2011). Araştırma çalışmaları güncel olan yeni sosyal sorunlara odaklanma eğilimindedir. Sanatta sosyal hizmet, ekolojik sosyal hizmet, halk sağlığı sosyal hizmeti, dijital okuryazarlık, sosyal hizmette

simülasyon tekniklerinin kullanımı, sosyal girişimcilik ve pandemide sosyal hizmet gibi yeni konular literatüre kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmanın konusu olan sosyal hizmet uygulamalarında sosyal inovasyon da sosyal hizmet müfredatı için yeni tartışılmaya başlanan konular arasındadır. Ayrıca sosyal hizmet alanında eğitim, araştırma ve uygulamaları gerçekleştirmek amacıyla üniversitelerde Sosyal Hizmetler Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezleri'nin kurularak yaygınlaştırılması desteklenmektedir. Bilimsel yetkinliğin artırılması amacıyla lisansüstü eğitimde sosyal hizmet yüksek lisans ve doktora programlarının sayısı da son yıllarda giderek artmaktadır. Eğitim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte eğitim sunumlarının metotları da gelişmiştir. Sosyal hizmet eğitiminde de daha görsel, işitsel yöntemler kullanılmaya başlanmıştır (Bonk, 2016). Sosyal hizmet yayıncılığı da önemli ölçüde gelişmiştir. Açık bilgi kaynaklarının sayısı artmış ve öğrencilerin bilgiye erişmesi kolaylaşmıştır. Düzenli bir şekilde aylık sayılar üzerinden çıkarılan ve sosyal hizmetin ilgilenmesi gereken güncel tartışmaların, mini denemelerin yer aldığı, E-Magazin, sosyal hizmet eğitiminde yeni bir pencere açmıştır. İnternet üzerinden önemli sosyal hizmet tartışmalarını bir dizi küçük yayınlar halinde sunan ve her türlü cihaza indirilebilen Sosyal Çalışma Podcasti gibi teknolojik uygulamalarla dijital alanda sosyal hizmet eğitimlerinin yaygınlaştırılması sağlanmıştır (Yanardağ, 2020). Eğitim sunumları da değişen ve gelişen sistem içinde şekillenerek çeşitlenmiştir ve yüz yüze eğitimin yanında, karma (hibrit), tamamen uzaktan gibi çeşitli çevrimiçi modeller uygulanmaktadır. Mesleği uygulayacak olan öğrenciler ihtiyaç duydukları becerileri eğitim süreçlerinde edinmektedirler. Güncel yaklaşımlar ve araçlarla sunulan ders içerikleri öğrencilerin inovasyon becerileri geliştirerek alana çıkmalarına yardımcı olabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzün şartlarında toplumun sosyal hizmetlere ihtiyaç ve talebi giderek çoğalmaktadır. Bu nedenle kamu kurumlarınca sunulan sosyal hizmet uygulamalarının yenilikçi ve girişimci yaklaşımlarla yaratıcı çözümlere olan gereksinimleri geçmişte hiç olmadığı kadar artmıştır.

Sosyal hizmetin, bireyleri yaşamlarını idame ettirecek düzeyde destekleyerek güçlenmelerine katkı verme sorumluluğu vardır. Sosyal hizmet uzmanları “değişim ajanı” rolünü üstlenerek birey, grup ve toplum düzeylerinde değişim yaratarak toplumsal gelişmenin ön sıralarda yer alır. Olumsuz koşulların ortadan kaldırılarak yerine arzu edilen değişimlerin konulmasını sağlamak sosyal hizmet uygulamaları aracılığıyla sağlanır. Bu bağlamda da inovasyon uygulama alanlarında sunulan hizmetler aracılığıyla gerçekleşir.

Sosyal hizmet uygulamaları engelli, yaşlı, kadın, çocuk, kronik hastalar gibi desteklenmeye ihtiyaç duyan özel gruplara uygun müdahaleler geliştirerek yaşam kalitelerini en üst noktaya çıkartmaya çalışmaktadırlar. Bütüncül ve etkili müdahaleler ihtiyaçları karşılayan işlevsel uygulamalar aracılığıyla gerçekleşir. Her grubun kendine özel gereksinimleri bulunsa da ihtiyaçların giderek karmaşıklaştığını ve yenilikçi hizmetlere duyulan ihtiyacın arttığını bilmekteyiz. İnovatif bir bakış açısıyla desteklenmeyen uygulamalar kendini tekrarlayarak kısırlaşma eğilimi gösterirler. Bu

nedenle de sosyal hizmet müdahalesinin en üst düzeyde etkili olması için uygulamaların yaratıcı, esnek, etkin, sürdürülebilir özellikleri olan inovatif anlayışla geliştirilmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada kamu sektörü faaliyetleri üzerinden sosyal hizmet mesleği için inovasyonun anahtar rolüne değinilmeye çalışılmıştır. İnovasyonun sosyal hizmet mesleğinin doğasında zaten var olduğu, uygulama alanlarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi için birincil önemle ele alınması gerektiği ve örnekler ile irdelenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda engelli, yaşlı, kadın, çocuk, gençlik, sağlık, adli, eğitim, yerel yönetimler ve sosyal yardımlar alanlarında sosyal hizmet temelli örnek uygulamaların planlanması ve uygulanması süreçlerindeki inovatif bakış açısı sunulmaya çalışılmıştır. Verilen örnek uygulamalar sunulduğu alandaki sosyal hizmet müdahalelerin etkililiğini ve etkinliğini artırma ortak anlayışına sahiptir. Mesleğimizde kavramsal olarak yeni tartışmaya ve konuşmaya başladığımız sosyal inovasyon üzerine düşünmek mesleki kimliğimizin ve rollerimizin zaten bir parçasıdır. Bu nedenle bu alanda yapılmış olan ve yapılacak olan çalışmaları destekleyerek katkı sunmak; sosyal hizmet mesleğinin modern küresel dünyada ön sıralarda hak ettiği yeri almasına ve değerinin anlaşılmasına katkı sunacaktır.

YAZAR KATKI ORANI BEYANI

Tüm yazarlar makaleye eşit şekilde katkı sunmuştur.

ÇATIŞMA BEYANI

Herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Alptekin, K., Topuz, S., ve Zengin, O. (2017). Türkiye’de sosyal hizmet eğitiminde neler oluyor?. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(2), 50-69.
- Altıparmak, İ. B. (2015). ‘Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadelede ŞÖNİM’lerin rolü: Ankara örneği. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 36, 449-464.
- Ateş, M. (2017). *Sosyal inovasyon ve Türkiye: Potansiyeli, dinamikleri ve sosyal inovatif çalışmaları desteklemede devletin rolü*. Yayımlanmamış doktora tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.
- Ateş, M. (2020). Sosyal politika ve sosyal refah açısından Türkiye’de sosyal inovasyon ve iyi uygulama örnekleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(47), 441-472.
- Atkins, P., ve Frederico, M. (2017). Supporting implementation of innovative social work practice: What factors really matter?. *British Journal of Social Work*, 47(6), 1723-1744.
- Aziz, Ş., ve Kurt, G. (2018). Bir sosyal politika alanı olarak yaşlılık ve sosyal hizmet uygulamaları. *Nüfusbilim Dergisi*, 40, 7-30.

- Balcı, V., Gök, Y., ve Akoğlu, H. E. (2018). Türkiye'nin ulusal gençlik ve spor politikalarının, sürdürülebilirliğin sosyal boyutuyla incelenmesi. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 9-22.
- Baytaz, A. (2013). Onarıcı adalete genel bir bakış. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 71(1), 117-129.
- Bilge, U., Elçioğlu, Ö., Ünalacak, M., ve Ünlüoğlu, İ. (2014). Türkiye'de yaşlı evde bakım hizmetleri. *Euras J Fam Med*, 3(1), 1-8.
- Bilgin, Ö., ve Kılıç, M. (2018). Sosyal hizmet uzmanlarının birliktelik uygulamalarına dair bir araştırma. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 148-180.
- Birinci, M. (2018). Sosyal hizmet örgütleri ve yenilikçi yaklaşımların önemi üzerine bir değerlendirme. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 2(2), 43-62.
- Bonk, C. J. (2016). Keynote: What is the state of e-learning? Reflections on 30 ways learning is changing. *Journal of Open, Flexible and Distance Learning*, 20(2), 6-20.
- Bozkurt, Ö. (2015). Sosyal hizmet işletmelerinde yenilik yönetimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, Sosyal Hizmet Özel Sayısı*, 89-106.
- Brookes, N., Callaghan, L., Netten, A., ve Fox, D. (2015). Personalisation and innovation in a cold financial climate. *British Journal of Social Work*, 45(1), 86-103.
- Brown, L. (2010). Balancing risk and innovation to improve social work practice. *British Journal of Social Work*, 40(4), 1211-1228.
- Brown, L. (2015). A lasting legacy? Sustaining innovation in a social work context. *British Journal of Social Work*, 45(1), 138-152.
- Coşkun, S., Güneş, S., ve Ortakaya, F. (2011). Asgari gelir desteği ve Türkiye'de uygulanabilirliği: Bir model denemesi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(3), 129-158.
- Demirkan Türel, G. (2011). Yaşlı barınma mekanlarında tasarımın gelişmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 4(1-2), 28-43.
- Duyan, V. (2010). *Sosyal Hizmet: Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği.
- Erkan, G. (2003). Özürlülerle sosyal hizmet uygulamaları. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(4), 34-38.
- Genç, Y., ve Çat, G. (2013). Engellilerin istihdamı ve sosyal içerme ilişkisi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(1), 363-394.
- Gönültaş, M. B. (2017). Adli sosyal hizmet: Adalet mekanizmasındaki yeri ve önemi. D. Yücel ve M. B. Gönültaş (Eds.), *Adli Sosyal Hizmet* (ss. 2-13). Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Hayran, O. (2008). Sağlık hizmetlerinde gelişmeler, yönetim anlayışında değişimler. 06.01.2021 tarihinde <https://www.sdplatform.com/Dergi/99/Saglik-hizmetlerinde-gelismeler-yonetim-anlayisinda-degismeler.aspx> web adresinden erişildi.
- Howaldt, J., Domanski, D., ve Kaletka, C. (2016). Social innovation: Towards a new innovation paradigm. *Mackenzie Management Review*, 17(6), 20-44.
- İçişleri Bakanlığı, (2018). Kadın destek uygulaması (KADES). 04.01.2021 tarihinde <https://www.icisleri.gov.tr/kadin-destek-uygulamasi-kades> web adresinden erişildi.
- Kara, B. (2016). Türkiye'de engelli bireylerin yasal hakları ve uygulamadaki yeri. *International Journal of Social Science*, 7(48), 249-260.
- Kocaalan, M. L. ve Yürekli, E. (2013). Down sendromlu bireylerin girişimcilik vaka çalışması–Gülen yüzler. İçinde: *Procedia V. International Congress on Entrepreneurship*, ss. 56-60.
- Konak, A., ve Çiğdem, Y. (2005). Yaşlılık olgusu: Sivas huzurevi örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(1), 23-63.
- Konuk, M., ve Kaya, A. (2018). Huzurevleri ve tasarım ölçütlerinin irdelenmesi: Bolu ve Düzce örnekleri. *Tykhé Sanat ve Tasarım Dergisi*, 3(5), 271-294.
- Koruyucu Aile Yönetmeliği / Resmi Gazete. (2012). 21.01.2021 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121214-2.htm> web adresinden erişildi.
- Kumcağız, H., Aydın, İ. A., Talay, T., Gürkan, S., ve Kinsiz, D. N. (2018). Samsun Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi'ne başvuran şiddet mağduru kadınların başvuru durumları ve gereksinimleri. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 401-414.
- Kutlu, İ., Çevik, B., Çünkioğlu, E., ve Haydut, Ş. (2018). Engellilerin istihdamı: Down sendromlu bireylerin çalışma hayatına katılımı üzerine nitel bir araştırma. *Journal of International Social Research*, 11(59), 1004-1009.
- Mulgan, G. (2006). The process of social innovation. *Innovations: technology, governance, globalization*, 1(2), 145-162.
- Oğlak, S. (2011). Türkiye'de yaşlı bireylerin bakım gereksinimlerine yönelik yaşadığı ortamda sunulacak bakım modelleri. *ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources*, 13(4), 115-130.
- Orhan, G., Ulukol, B., ve Canbaz, H. (2019). Çocuk İzlem Merkezi modeli ve bu modelde gözlenen sorunlar. *Kriz Dergisi*, 27(3), 178-186.
- Özmete, E. (2012). Kırsal kalkınma için kadınların güçlendirilmesi: Sosyal hizmet modelleri. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(1), 117-128.

- Özmete, E., ve Akgül Gök, F. (2015). Sürdürülebilir kalkınma için sosyal inovasyon ve sosyal hizmet ilişkisinin değerlendirilmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 26(2), 127-143.
- Phillips, C., ve Shaw, I. (2011). Innovation and the practice of social work research. *British Journal of Social Work*, 41, 609-624.
- Phills, J. A., Deiglmeier, K., ve Miller, D. T. (2008). Rediscovering social innovation. *Stanford Social Innovation Review*, 6(4), 34-43.
- Pitt-Catsoupes, M., ve Cosner Berzin, S. (2015). Teaching note-Incorporating social innovation content into macro social work education. *Journal of Social Work Education*, 51(2), 407-416.
- Reamer, F. G. (2015). Clinical social work in a digital environment: Ethical and risk-management challenges. *Clinical Social Work Journal*, 43(2), 120-132.
- Şahinli, S., ve Tarım, M. (2019). Yaşlı sağlık hizmetleri: Türkiye-Norveç karşılaştırmalı analizi. *Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi*, (1), 13-27.
- Şamar, B., ve Urhan, B. (2020). Adli Görüşme Odalarında suç mağdurlarıyla görüşme yapan adli görüşmecilerin deneyimlerinin incelenmesi: Eskişehir örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(3), 931-959.
- Şen, M. (2018). Türkiye’de engellilere yönelik istihdam politikaları: Sorunlar ve öneriler. *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*, 8(2), 129-152.
- Şengün, H. (2016). Sağlık hizmetleri sunumunda inovasyon. *Med Bull Haseki*, 54, 194-198.
- Şenol, D., ve Erdem, S. (2017). Yaşlılık ve yaşlı kadınlarda huzurevi algısı: Nitel bir çalışma. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 31-50.
- Şimşek, G., ve Altun, F. (2020). Sosyal belediyecilikte sosyal hizmetlerin ve sosyal girişimci faaliyetlerin rolü. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 4(1), 55-61.
- Taş, S. (2017). İnovasyon, eğitim ve küresel inovasyon endeksi. *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 99-123.
- Tekindal, M., ve Attepe Özden, S. (2017). Özel eğitim alanında sosyal hizmet uygulamaları. *Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi-BÜSBİD*, 2(2), 186-203.
- Tellioğlu, S. (2019). Türkiye’de engellilere yönelik sosyal hizmetlerin ve politikaların tarihçesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(88), 818-832.
- Tomanbay, İ. (2020). Korona virüsü pandemisi ve sosyal çalışmanın değişen rolleri. 02.01.2021 tarihinde https://www.sosyalhizmetuzmani.org/korona_virusu_sc.htm web adresinden erişildi.
- Toprak, D., ve Şataf, C. (2009). Türkiye’de yerel yönetimler reformu çerçevesinde sosyal belediyecilik yaklaşımı. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1(1), 11-24.

- Topsakal, Y., ve Yüzbaşıoğlu, N. (2017). Sosyal inovasyon kavramsal model önerisi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13(3), 565-576.
- Ünlü, S. (2016). *Sosyal strateji geliştirme sürecinde sosyal inovasyon uygulamalarının rolü: Yerel yönetimler üzerine bir model önerisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- van Wijk, J., Zietsma, C., Dorado, S., De Bakker, F. G. ve Marti, I. (2019). Social innovation: Integrating micro, meso, and macro level insights from institutional theory. *Business & Society*, 58(5), 887-918.
- Winter, K., Neeson, L., Sweet, D., Smith, A., Millen, S., ve Connolly, P. (2020). Social Innovation and social work: A case study of the early intervention support service. *The British Journal of Social Work*, 1-20.
- Yağcıoğlu, R. (2009). Sağlıklı yaşlanma ve sosyal hizmetler. *The Journal of Turkish Family Physician*, C, 3(1), 30-38.
- Yamaç, K. (2001). Nedir bu inovasyon. *Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi*, 1(3), 6-7.
- Yanardağ, U. (2020). Technology and social work profession. İçinde: S. Kolukırık ve R. Pehlivanlı (Eds.). *Global Transformation and Differentiation II: Digitalization and The Future of Digital Society* (ss. 40-51), Antalya: Akdeniz Üniversitesi.
- Yaşar, Ö., ve Dağdelen, N. (2013). Korunmaya muhtaç çocukların yetiştirilmesinde çocuk yurtlarından çocuk evlerine geçişin, çocukların sosyo-kültürel ve psikolojik gelişimlerine etkisi üzerine bir çalışma: Isparta örneği. *Journal of Suleyman Demirel University Institute of Social Sciences*, 2(18), 199-221.
- Yazıcı, E. (2014). Türkiye’de çocuk koruma sistemi ve koruyucu aile bakım yönteminde yeni yaklaşımlar. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4(2), 247-270.
- Yıldırım, B., Aydın Boylu, A., ve Günay, G. (2020). Kaderden kaçılır mı? Yaşlılıkta yalnızlık, sosyal izolasyon ve yaşam kalitesi üzerine bir değerlendirme. D. Say Şahin (Ed.), *Etik Yönleri ile Yaşlılık ve Yaşlanma* (ss. 93-117). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Yıldırım, B., ve Tuncay, T. (2019). Sosyal inovasyonun ve sosyal girişimciliğın sosyal hizmet mesleğinin geleceğindeki rolü. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 37(1), 169-188.
- Young, H. P. (2011). The dynamics of social innovation. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 108(Supplement 4), 21285-21291.
- Zakarnah, M. (2015). *Ankara Umut Evlerinde kalan bireylerin aktivite-rol katılımı açısından ergoterapi modeline göre incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.